

Goede zode zeedijken vraagt zorgvuldig beheer

Jan Verkaik

Het huidige beheer van zeedijken met schapen staat ter discussie. Gesproken wordt over extensivering ten behoeve van een goede dijkwaliteit. Maar hoe liggen de dijken er nu eigenlijk bij en hoe ziet het huidige beheer er uit?

Op 18 schapenbedrijven binnen de waterschappen 'Zeeuwse Eilanden en Zeeuws Vlaanderen', het 'Wetterskip Fryslân' en het 'Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen' is het beheer van zeedijken met schapen geïnventariseerd. Vooral in Zeeland, maar ook in Noord-Holland verschillen het bemestingsniveau, de bezettingsgraad, de beweidingsperioden en de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden per bedrijf. De gebruikte zeedijkoppervlakte loopt uiteen van 4 tot 40 hectare. Veel van de betrokken schapenhouders zijn voor beweiding in het weideseizoen voornamelijk dan wel uitsluitend aangewezen op de zeedijken. Daarnaast weidt een aantal van hen schapen in de herfst en winter op de zeedijken. De schapenhouderij op zeedijken typeert zich voorts door het grootschalig inscharen van lammeren en oaien op graszaadstoppels, groenbemesters en melkveepercelen met najaarsgras.

Beleid waterschappen

Het beleid verschilt per waterschap. De Zeeuwse waterschappen zijn volop bezig het beheer af te stemmen op het verkrijgen van een goede zodekwaliteit en stellen vast welke aanpassingen daarvoor (bemesting en beweidingsperiode) nodig zijn. Daarbij wordt rekening gehouden met de belangen van de schapenhouders.

Dit in tegenstelling tot Noord-Holland. Daar is het beheer sinds drie jaar ingrijpend veranderd en wordt dit jaar nog verder aangepast. De voornaamste beperkingen voor de Noord-Hollandse schapenhouders zijn geen bemesting en een tot zes maanden verkorte beweidingsperiode. Deze gebruiksvoorwaarden gelden niet uitsluitend voor de zeedijken, maar voor alle dijken. Hierdoor zijn de uitwijkmogelijkheden in herfst en winter meer beperkt dan in Zeeland. De zeedijken in Friesland worden al jaren extensiever gebruikt. In tegenstelling tot de andere waterschappen voert het 'Wetterskip Fryslân' onderhoudswerkzaamheden als bloten en bemesten zelf uit.

Contractvormen

De contractvormen op basis waarvan de zeedijken in gebruik worden gegeven, variëren per waterschap van een- tot zesjarige reguliere pacht. De bestaande huiver om zeedijken niet meer langdurig te verpachten in verband met een eventuele schadeloosstelling bij uitgebruikneming, is terecht. Mestproductierechten kunnen echter uitsluitend aan zesjarige, reguliere pacht of grond in eigendom worden ontleend. Deze contractvorm biedt daarom voor een bedrijf dat overwegend of uitsluitend de beschikking heeft over zeedijken vaak het enige perspectief voor continuïteit.

Zodekwaliteit zeedijken

Bij de betrokken schapenhouders is de zodekwaliteit van de zeedijken beoordeeld. De Zeeuwse waterschappen hebben daarvoor de doorworteling en de bedekking binnen een of meerdere representatieve dijkvakken bepaald. Tegelijk is ook de macrohomogeniteit (een optelsom van het aantal open plekken, molschopen en oneffenheden) beoordeeld. In totaal zijn 31 beoordelingen uitgevoerd, met het daarbij horende beheer in een rapport uitgewerkt. De beoordelingen wijzen uit dat op veel bedrijven de kwaliteit van de zode twijfelachtig of onvoldoende is. Slecht bij één beoordeling (in Friesland) was de kwaliteit van zowel de doorworteling als de bedekking en de macrohomogeniteit goed. Verbetering van de zodekwaliteit is dus noodzakelijk.

Als bij golfaanval sprake is van een matige belasting worden minder strengere veiligheidseisen gesteld. Op alle matig belaste zeedijken was de doorworteling in orde.

Beheer en zodekwaliteit

De beoordelingen in Zeeland vertoonden veel variatie in de kwaliteitsscores binnen bedrijven. Daarom is het lastig om kwaliteitseffecten aan onafhankelijke factoren als bemesting of veebezetting toe te kennen. Toch kunnen nadat het beheer naast de zodekwaliteit is gezet, een aan-

tal richtlijnen voor het beheer van zeedijken met schapen worden gegeven. Zo blijkt de doorworteling te verbeteren naarmate de stikstofbemesting afneemt. Een goede doorworteling bij 80 kg kunstmeststikstof per hectare lijkt haalbaar. Geen bemesting geeft de meeste garantie op een goede doorworteling. De normale stikstofgift, gemiddeld 150 kg per hectare, is voor matig belaste dijken geen bezwaar. Tegen de verwachting in blijkt zowel stand- als omweiden een goede zodekwaliteit op te kunnen leveren. Overbeweiding moet worden vermeden. De kans hierop is groter tijdens droge en natte perioden. Vooral vertrapping in herfst en winter veroorzaakt schade aan de zode. In hoeverre winterbeweiding op de hoog belaste dijken mogelijk blijft, is nog niet duidelijk. Onderzocht wordt of men kan werken met een minimale uitschaarlengte. Bijvoeren is toelaatbaar als daarbij geen kale plekken of looppaden ontstaan. Door geen voer over de dijk uit te strooien, gemorste voerresten te verwijderen, voerbakken regelmatig te verplaatsen of op de verharde bekleding van de zeedijken bij te voeren kan dit worden tegengegaan. Behalve de bemesting en beweiding is de kwalite

teit van de zode afhankelijk van maaien, bloten, onkruidbestrijding, slepen en mollenbestrijding. Ter voorkoming van terrasvorming is bij bosvorming bloten vaak noodzakelijk. Ook is het van belang maai- of blootsel te ruimen voordat de onderliggende zode schade oploopt. Kortom het gehele beheer moet zorgvuldig worden uitgevoerd.

Monitoring van start

Aanpassingen in het beheer met schapen bieden in veel gevallen voldoende perspectief om de zodekwaliteit van zeedijken te verbeteren. Na inventarisatie zijn in overleg met de waterschappen en schapenhouders drie bedrijfsvormen geformuleerd. Dit zijn 0 en 80 kg kunstmeststikstof per hectare bij een hoge belasting en 150 kg bij een matige belasting. In Zeeland liggen deze varianten verspreid over acht bedrijven. Het Praktijkonderzoek Rundvee, Schapen en Paarden (PR) volgt deze bedrijven gedurende twee jaar. Behalve naar de zodekwaliteit kijkt het PR ook naar de economische consequenties van lagere stikstofgiften en de eventueel benodigde extra oppervlakte. Knelpunten worden in kaart gebracht en gericht opgelost.

Pad van schapen vlak onder de kruin van een dijk.

